

Girasek Edmond: Rétság a változások tükrében

(Évfolyamdolgozat az Épített környezet humánökológiája c. előadássorozathoz)

Rétság egy 3000 lakosú kisváros nyugat-Nógrád megyében, 20-25 kilométerre Váctól, Balassagyarmattól illetve az országhatártól.

Rétság nem volt önálló uradalom, a szomszédos Pusztaszántón és Jásztelek-pusztán volt uradalmi birtok az 1800-as évek végéig. Rétságot egy postaállomás emelte ki, ahol a korábbi évszázadok folyamán postakocsik találkoztak, mivel egy nagyon fontos közlekedési útvonal mentén fekszik, ez ma a 2-es számú főút. 1909-ben adták át a Romhány-Vác vasútvonalat, majd 1936-ra épült meg a laktanya ami megalapozta a község központi szerepét. Tehát az út és a vasút kereszteződése és a honvédség tette a települést központtá. Ennek megfelelően a rendszerváltás előtt járási székhely volt, ekkor még nagyközség jogállással. A 2-es számú főút mind a mai napig meghatározza a település életét, történetét és településszerkezetét.

Földrajzi helyzete, a főút és a vasút megléte befolyásolhatta a honvédelmi vezetést mikor a két világháború között idetelepített egy igen nagy páncélos laktanyát. Ezzel rengeteg hivatásos katona költözött a településre, épültek számukra külön lakótelepek, többnyire eléggé a városközpontban.

A kilencvenes évek közepén a honvédség megszűnt. Ez elég sok gondot okozott a településnek, mert a rendszerváltás után egyébként is sok munkahelyet elveszített a budapesti cégek telephelyeinek megszűnésével, illetve a felesleges hivatalok (Párt, KISZ, HNF, Munkásőrség, stb) felszámolásával. Ennek következtében a település elvesztette központi funkciói jelentős részét. Hétköznapi szinten teljesen kihalt volt a város. Városi funkciók egyébként is töredékes megléte amúgy is alig emelte ki a hasonló nagyságú környező falvak sorából. Nincs például középiskola és kórház sem, bíróság, ügyészség megszűnt, szolgáltatók ügyfélszolgálati irodái megszűntek (MATÁV, gáz, áramszolgáltató, biztosítók, bankok, stb.)

Ezen valamit változtatott a kilencvenes évek közepén bekövetkező ipartelepítés, és az ehhez tartozó járulékos szolgáltatások megjelenése. (Erről később)

A rossz állapotban lévő tisztai lakótelep kiürült. (Radnóti utca) Néhány évvel később jelképes összegért (lakásonként pár 100 ezer forint) értékesítésre került. Igénybevevői nem a város lakóiból kerültek ki, illetve van aki befektetési céllal vásárolt és jelenleg is bérbeadással hasznosítja.

A laktanya területe és épületegyüttesének hasznosítása sok gondot okoz a város vezetésének. A terület és különösen az egyes épületei nem eladhatók. Beruházó pedig tulajdonként akar szerezni, mert így kap hitelt. Egyébként jobban preferált a zöldmezős beruházás. Bérleményként befektető hasznosítót meg nem lehet találni. Az épületkomplexum időközben körbeépült, szervesen illeszkedik a környező utcák rendjéhez. Kis túlzással azt is mondhatnánk, hogy a város közepébe ékelődött. Ipari termelésre, raktárbázisnak ezért sem vehető igénybe. Hasznosítására elsősorban szociális és oktatási célok kerültek megjelölésre, de ezekre a célokra a város meglévő intézményei elegendőek. Ezek az épületek felújításra szorulnak, de viszonylag kis anyagi ráfordítással jól hasznosíthatók.

Az épületek pontos elhelyezkedéséről sajnos nincs pontos térkép, honvédségi objektum lévén minden térképen fehér foltként szerepel. Viszont találhatóak komplett irodablokkok (Parancsnoki épületek) szállodarész (nőtlen tisztai szálló tisztai étteremmel) művelődési ház, oktatóterem, (két épületben 36 tanteremmel) illetve a nagyméretű légénységi épület mellett műszaki létesítményekkel (garázsok, szervizhelyek). Ez a sok épület jelenleg jórészt üresen áll, helyi cégek bérelnék benne egy-egy kisebb helyiséget.

Bármilyen komolyabb fejlesztés előtt fontos az övezetekbe sorolás, funkcionális területmeghatározások, stb, (Pl. intézményterületek kijelölése, esetleges ipari területek megjelölése,

lakóterületek kijelölése, utak, a településhez jelenleg is kapcsolódó útvonalak meghatározása, illetve a jelenlegi településrészekkel való kapcsolódások várostervezési kérdései, stb.)

Megfogalmaztam és összegyűjtöttem néhány javaslatot, hogyan lehetne hatékonyan felhasználni ezt az igen értékes területet és a rajta álló épületeket.

Egyáltalán nem szükségszerű a terület egységes, egy bejáratú hasznosítása. A térképre tekintve is látható, hogy a körülvevő utak önálló bejáratot biztosítanak, ha több, nagyobb terület-egységre, önálló, elkerített intézménycsoportra lenne felosztva. Meggondolandó hát az egyben, vagy részenként való hasznosítás.

Jelenleg is hasznosíthatók a sportobjektum részei, azokban rendezvények szerveződnek is. A laktanya nagy alakuló tere is többféle lehetőséget nyit. A meglévő művelődési ház még fűtetlenül is alkalmas tavasztól őszi sporttevékenységre, pl ping-pong.

Olvastam olyan tanulmányt[], amely a város intézményeit telepítené be a laktanya területére olyan módon, hogy pl. az elszórt épületekben lévő egészségügyi egységeket egy felújított közös épületbe telepítené, a megmaradó városi épületeket értékesítené. (Jogi kötöttségek miatt a volt honvédségi épületek nem értékesíthetők, de ezzel a megoldással a város pénzhez jutna, amivel a régi intézmények korszerű változatát alakíthatná ki.) A laktanyaépület felújítását fedezné az eladási költség, sőt még maradna is belőle. Ilyen módon más ellátó szervezetek, hivatalok is áttelepülhetnének, melynek következtében a közlekedés, kereskedelem is idomulna ehhez a tényhez. A város jelenlegi központja a lakosság nagy részének nehezen elérhető, az új központ a többségnek közelebb lenne, tehát nem okozna zavart. A jelenlegi és az új "központ" közötti távolság kb 2-300 m. Sajnos a város vezetése anyagiak hiányára hivatkozva erről a lehetőségről nem tárgyal.

A terület egyik országgyűlési képviselője javasolta, hogy a volt laktanya épületeiből létre lehetne hozni egy büntetés-végrehajtási intézményt. Egy börtönt, esetleg egy fegyházat. Ez elég sok új munkahelyet teremtene, a város lakói mégis ellenezték ezt, ezért további lépés az ügyben nem történt.

A városban gondot jelent a belső elkerülő utak hiánya. (Egy baleset, vagy más útkadállyal is bedugul a város, nem lehet kerülő utakat találni.) Bár a rendezési tervek sorra hoznak alternatívákat, de ezek nem épülnek meg. Ebből az adódik, hogy mindenkinek ki kell közlekedni a főútvonalra, és onnan akár a mellette lévő utcába vissza, ha autóval akar ellátogatni - akár csak a vég-szomszédjához. Hasonló a helyzet a középületek megközelítésében is. Ez lassítja a közlekedést, és csökkenti a komfortérzetet. A tervek tartalmazznak utakat, például a volt honvédségi terület előtti Hunyadi út meghosszabbításával kiváltani az északi városrészbe/ből érkező forgalmat. Ilyen módon a laktanya területe még szervezesebben bekapcsolható lenne a város életébe.

Szükség lenne egy *buszpályaudvar* kialakítására, ugyanis a menetrend szerint közlekedő buszok a főúton állnak meg, ami közlekedési szempontból igen veszélyes. Erre nagyon alkalmas hely lenne a Zrínyi utca—Piactér—Kossuth utca által területe, egyrészt, mert a közelben vannak a kereskedelmi egységek és a fontosabb ellátó intézmények, másrészt pedig kisebb útszélesítésekkel könnyen megoldható lenne a buszok közlekedése. Ezzel a korábban piacnak kijelölt területet is „élővé” lehetne tenni, mivel most eléggé kiesik a központból és alig van rajta forgalom. Az intézkedéssel mintegy át lehetne vezetni a buszpályaudvarra közlekedőket a piacon és az üzletek során.

Gond a településen, hogy az évtizedekkel ezelőtt épített lakótelepi 3-4 szintes lakásokhoz akkor *nem épült garázs*. Jelenleg pedig nincs alternatíva gépkocsitárolók létesítésére. A város csak a lakásoktól igen távol tud garázsépítési helyet kijelölni, ez viszont sokaknak nem felel meg.

Állandó gondot okoz a településen a *megvásárolható építési telkek hiánya*. Erre a célra nagyon alkalmas lenne a korábbi honvédség területén lévő Radnóti utcán új telkek kialakítása, miközben az egyéb hasznosíthatóságát a területnek nem akadályozná. (A főbb épületek a terület déli részén helyezkedtek el.) Ezzel a központhoz viszonylag közeli családi ház, esetleg társas ház övezetet lehetne kialakítani. Itt viszont maximum 10-12 telek alakítható ki, ami nem oldja meg a városban folyamatosan jelentkező igényeket.

A korábban kialakított parcellákat mind megvásárolták, igen nagy igény lenne újabbakra, de a város továbbépítése sok szempontból behatárolt (északon a Barátság kőolajvezeték és a tervezett elkerülő út miatt nem terjeszkedhet, délre pedig a földrajzi adottságok miatt nem). A tervezett lakóterület-fejlesztés földterülete a volt honvédségi gyakorlóterén van, tulajdonjoga rendezetlen.

6-8 évvel ezelőtt az önkormányzat kijelölt néhány új utcányi lakótelket a város északi részén (Börzsönyi, Jászteleki utca). Új lakások sora épült fel. Úgy tűnik ezek még szervesen nem kapcsolódnak a város életéhez. Egyetlen úton megközelíthető, lakói nem elsősorban a régi településrészek lakosaiból, hanem új betelepülőkből tevődnek össze. Ilyen módon a város hagyományait, szokásait nem ismerik, gépkocsival járnak vásárolni, és tulajdonképpen alvó településrésznek tekintik lakhelyüket. E tény jól példázza a legutóbbi polgármester-választás eredménye. A város életében fejlesztéseket produkáló, elismert polgármestert nem választották újjá, helyette egy alig ismert fiatal futott be. Elemzők szerint ennek legfőbb oka, hogy a régi városvezetés nem talált utakat (információt, kapcsolatot, városi életbe való bevonás) a néhány éve beköltözött tömegekhez.

Gyárak. A város déli részén a kettes út bevezető szakaszán a lakóterülettől elszakadva, kb 3 km-re épült ki az ismert rétsági ipari park, amely szintén komoly hatással volt a városra. Egyrészt rengeteg munkaerőt hozott, Kevés letelepedőt, inkább több átutazót. Ennek következtében megnőtt a város átmenő buszforgalma, a 2 beállásos autóbuszöbökhöz gyakran oldalanként 6-8 busz várakozik, nem kis torlódást okozva és balesetveszélyt jelentve. A környező településekről bejáró munkások munkanapokon nem tudnak Rétság városközpontban megállni vásárolni, szolgáltatásokat igénybevenni.

A gyárak jelenléte különböző indulatokat váltott ki a helyi lakosokból, főként azon oknál fogva, hogy 10 éves adómentesség okán nem termelnek bevételt a városnak. Az alkalmazott munkaerő csak kisebb részben rétsági lakosokból verbuválódott. Viszont az utak, közterületek elhasználódásával, közműigényük kielégítésével, a fokozott forgalom megjelenésével a helyi lakosság inkább kárát látja a gyárak letelepülésének.

Az is említésre érdemes jelenség, hogy Rétság ugyan város, és sok tekintetben központi szerepe van, az idegenforgalomban, a turisztikai lehetőségekben szinte semmit nem tud nyújtani. Viszont a körülöttünk lévő sokkal kisebb falvak tóval, vadászterülettel, szálláshelyekkel, várakkal, szabadtéri rendezvényekkel, egyéb látványosságokkal a nyári idényben jelentős forgalmat bonyolítanak le. A turisták nálunk átutazók, de a város nem tud olyan programot, látványosságot biztosítani ami önálló látogatási célt jelentene az utazónak.

A jövő változási irányai. Újabb lakóterület alakulhat ki a közeljövőben, közel 120 lakás zöldövezeti kialakításával, ha az önkormányzatnak sikerül megszerezni és lakótelkeként értékesíteni a volt honvédségi terület 34 hektáros gyakorlóterét. Az itt kialakuló házegyüttes egy újabb lakásminőséget céloz megvalósítani, bőséges zöldövezettel, közeli sportolási lehetőséggel, sok zölddel, lazán beépített telekalakítással. Sajnos úgy látszik, ma ez az egyetlen lehetőség a város továbbépítésére. Ugyanakkor az itt lakók még a jelenleginél is messzebb kerülnek a központtól, a hivataloktól és a szolgáltató egységektől, így ugyancsak kialakulhat egyfajta együttélés és elszakadás.

Komoly változást jelenthet a város életében a tervezett elkerülő autópályát megépítése. Ezzel tehermentesülnének a belső utak, viszont háttérbe szorulhatnak a város funkciói, főleg az átutazó forgalom - és vonzataként megjelenő kereslet - kimaradása miatt.

Miközben a környező települések lélekszáma rendre csökken, Rétságon legalább is stagnál, vagy évente néhány fővel növekszik. Az új lehetőségek jobb kihasználásával, a Laktanyaterület hasznosításával, az új lakópark megépítésével van esélye a városnak a fejlődés útjára lépni.

2004. január 23.

Felhasznált irodalom:

Végh József — Rétság (várostörténet) Mikszáth Kiadó [2000]

<http://www.retsag.hu> weboldal tartalma

